

ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ
ระหว่างประเทศ
(องค์การมหาชน)

หัตถกรรม
ที่ใกล้
สูญหาย
Forgotten
Heritage

ปูนปั้นสด (ปูนตำโบราณ)
ภูมิปัญญาสกุลช่างปูนปั้นเมืองเพชร

ศิลปะปูนปั้น หรือ ศิลปะปูนปั้นสด ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าเกิดขึ้นในสมัยใด ถือเป็นงานศิลปะแขนงหนึ่งที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานนับหลายพันปี จากหลักฐานที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ที่พบการสร้างสรรคงานศิลปะที่สืบทอดกันมายาวนานในหลายประเทศทั่วโลก ทั้งอียิปต์ จีน อินเดีย กรีก โรมัน ล้วนรู้จักประโยชน์ของการนำปูนมาสร้างสรรค์เป็นสิ่งก่อสร้างที่มีความแข็งแรง และมีอายุยาวนานนับหลายพันปี

งานช่างปูนสด จัดอยู่ในประเภทงานประติมากรรม คืองานประเภทสามมิติมีทั้งภาพปูนต้ำ ปูนสูง และในรูปแบบลอยตัว ใช้ปูนเป็นวัสดุหลักในการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแบบสากลแทนการใช้ดินเหนียวในการปั้นให้เกิดความคงทน ถาวร โดยช่างไทยได้มีการคิดค้นการใช้ปูนตำโบราณซึ่งเป็นภูมิปัญญาโดยเฉพาะของช่างฝีมือชาวไทยที่ไม่มีชาติใดเหมือน โดยใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ นำมาสร้างสรรค์เป็นประติมากรรม สถาปัตยกรรมที่แสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรืองและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

ศิลปะปูนปั้นสดในประเทศไทย ที่มีความเก่าแก่ที่สุดถูกขุดค้นพบที่เมืองอุททอง เป็นปูนปั้นองค์พระสงฆ์คลุมจีวรเป็นริ้ว กล่าวได้ว่างานศิลปะปูนปั้นสดในอดีตล้วนมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา สร้างสรรค์ผลงานออกมาในรูปแบบประติมากรรมรูปเคารพตามคติความเชื่อ และสถาปัตยกรรมต่าง ๆ เป็นงานประติมากรรมที่มีความหลากหลาย ทั้งงานลักษณะปูนต้ำ ปูนสูง และรูปแบบลอยตัว เป็นงานที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วยทักษะฝีมือของช่างเพื่อใช้ประดับตกแต่งสถาปัตยกรรม วัดวาอาราม และสถานที่สำคัญต่าง ๆ เน้นสร้างสรรค์งานให้เกิดคุณค่าทางความงามเป็นสำคัญ จึงกล่าวได้ว่า “ศิลปะปูนปั้นสด” เป็นงานประณีตศิลป์แขนงหนึ่งที่มีความประณีตงดงาม

คุณค่า ความสำคัญ ทางวัฒนธรรมของงานปูนปั้นสด

การปั้นเป็นทักษะส่วนหนึ่งในชีวิตคนไทยที่มีมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่การนำดินเหนียวมาปั้นขึ้นรูปเป็นสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และต่อยอดมาสู่การใช้ปูนขาวในการสร้างงานสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ที่มีความแข็งแกร่งทนทาน มีอายุยาวนานกว่าการใช้ดินเหนียวหลายเท่า โดยศิลปะปูนปั้นถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อความงดงามทางด้านจิตใจ เป็นงานประณีตศิลป์ที่มีความเกี่ยวเนื่องในพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระอุโบสถ วิหาร เจดีย์ สถูปพระธรรม มหาราชวัง ปาสาต เป็นต้น หรือสร้างขึ้นเพื่อในรูปแบบเคารพบูชา ได้แก่ องค์พระปฐมมากร รูปพระอัครสาวก เป็นต้น และศิลปะปูนปั้นสร้างขึ้นเป็นศิลปกรรมเพื่อการตกแต่ง ได้แก่ รูปปั้นเทวดา มนุษย์ สัตว์หิมพานต์ และสัตว์อื่น ๆ เป็นต้น กล่าวได้ว่างานปูนปั้นในประเทศไทยนั้นนอกจากทำขึ้นเพื่อบำรุงพระพุทธศาสนาแล้ว ยังทำขึ้นเพื่อยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ และเพื่อความสวยงาม

ความนิยมในงานศิลปะปูนปั้นมีมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยประโยชน์ของปูนในด้านความแข็งแรง คงทนถาวร เหมาะกับการนำมาก่อสร้างอาคารสถาน วัดวาอาราม และสถานที่สำคัญของชาติ เช่น การก่อสร้างกำแพงเมือง ที่นิยมใช้ปูนตามเป็นองค์ประกอบ เนื่องจากคุณสมบัติของปูนดำโบราณ จะช่วยเสริมความแข็งแรงให้กับกำแพงให้มีความมั่นคง ทนทานได้มากกว่าการใช้วัสดุชนิดอื่น ๆ และมีอายุการใช้งานที่ยาวนานหลายปี

ด้วยคุณสมบัติพิเศษของงานศิลปะปูนปั้นสดนี้เอง จึงทำให้งานศิลปะแขนงนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในอดีต ผลงานปูนปั้นสามารถพบเห็นได้ทุกภูมิภาคในประเทศไทย ดังปรากฏในสถานที่สำคัญต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะโบราณสถานที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย เช่น วัดมหาธาตุวรวิหาร วัดไผ่ล้อม วัดพระทรง วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดคงคาราม เป็นต้น

แต่ด้วยกระบวนการทำงานปูนปั้นมีความยุ่งยากและซับซ้อนประกอบกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ ทำให้ในปัจจุบันงานศิลปะปูนปั้นสดที่ใช้ปูนดำสูตรโบราณถูกลดความสำคัญลง และถูกแทนที่ด้วยนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่ โดยเฉพาะการใช้อิฟ็อกซี และการหล่อแม่พิมพ์ทดแทนการปั้นสดเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการทำงาน แต่กลับส่งผลให้งานที่ได้ ไม่มีความประณีต และมีอายุการใช้งานที่สั้น ไม่คงทนถาวร จึงส่งผลให้ในปัจจุบันงานปูนปั้นแบบโบราณดั้งเดิมหาได้ไม่มากนัก ประกอบกับการสืบทอดการทำงานปูนปั้นสด อยู่ในวงแคบ จะมุ่งเน้นส่งต่อภูมิปัญญาภายในครอบครัวเป็นสำคัญ ทำให้ศิลปะงานปูนปั้นสดเริ่มจะเลือนหายไปจากวิถีชีวิตของคนไทย และเหลือช่างที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะปูนปั้นแบบโบราณดั้งเดิม ตามตำหรับช่างปูนปั้นสดเพียงไม่กี่คน

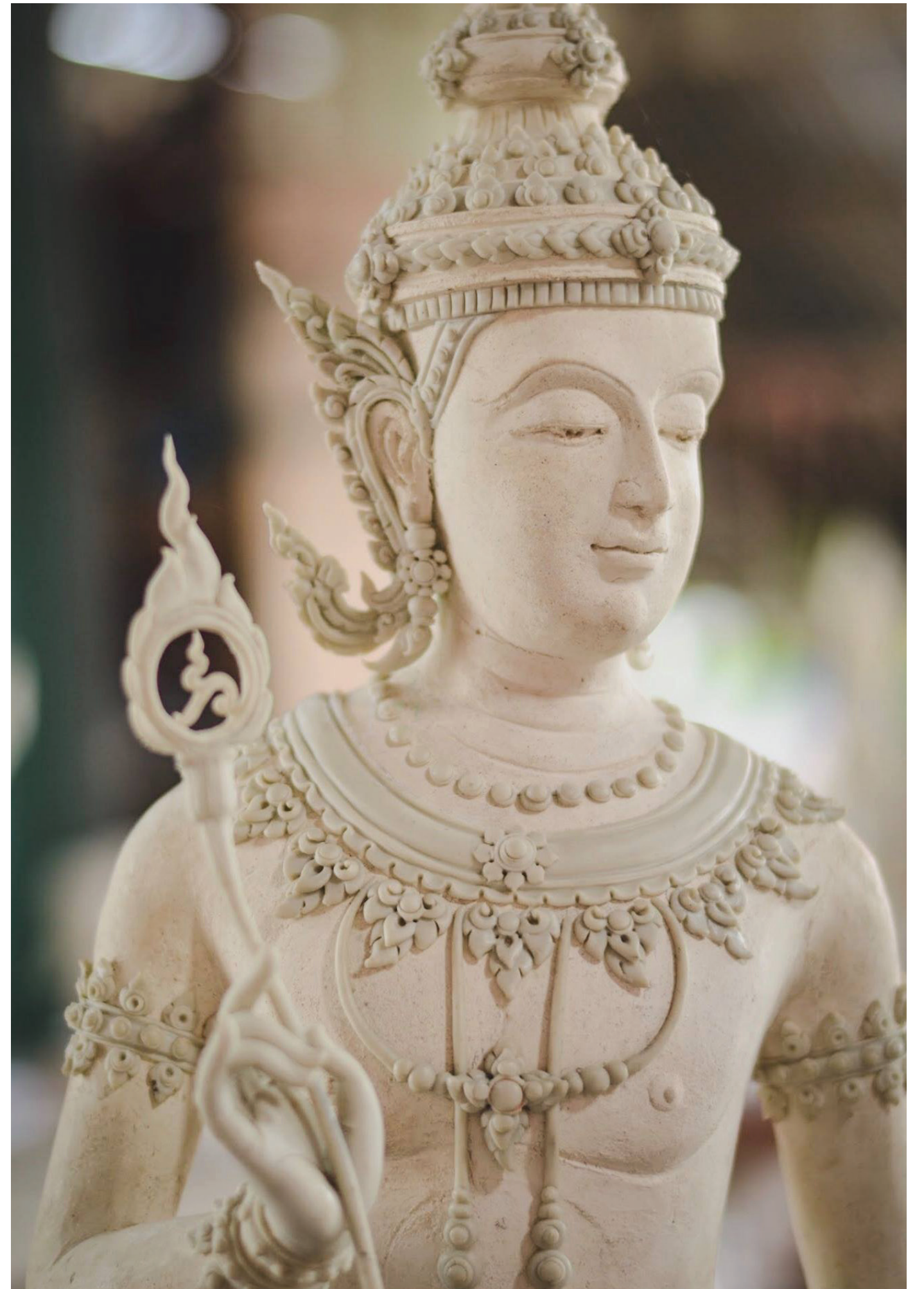
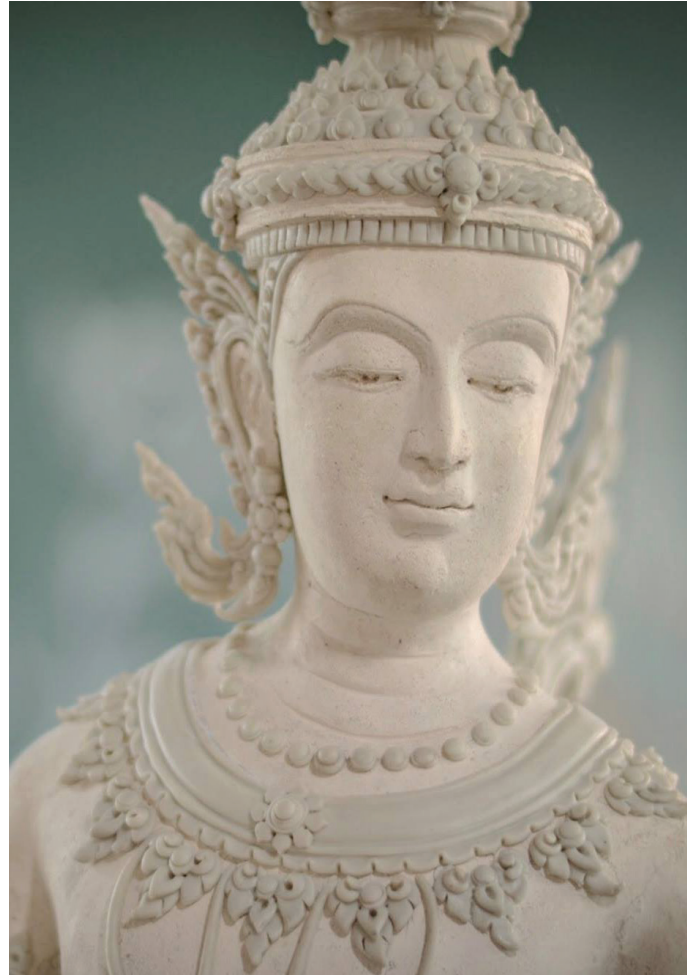

เอกลักษณ์ทางกายภาพ และเอกลักษณ์ ที่โดดเด่นในงานปูนปั้นสด

เอกลักษณ์งานศิลปะปูนปั้นสดตามแบบโบราณ มีความพิถีพิถันตั้งแต่การเตรียมปูนที่จะนำมาใช้ในการปั้น ด้วยการใช้น้ำปูนดำสูตรโบราณ โดยมีส่วนผสมสำคัญ ได้แก่ ปูนขาว ทราย เส้นใย กาวหนังสัตว์ มาผสมเข้าด้วยกัน หลักการสำคัญคือ ต้องคัดสรรวัตถุดิบที่มีคุณภาพสูง เพราะส่วนผสมทุกส่วนล้วนเป็นตัวชี้วัดถึงความแข็งแรงของผลงานที่ปั้น โดยนำส่วนผสมทั้งหมดมาตำหรือโขลกให้เข้ากันจนเนื้อเนียนได้ที่ แล้วจึงนำไปปั้นทันที โดยช่างต้องใช้ทักษะฝีมือและความชำนาญในการปั้นขึ้นรูปด้วยความฉับไวก่อนที่ปูนจะแห้ง ปูนที่ใช้จึงต้องสดอยู่เสมอ จึงเป็นที่มาของคำว่า “ปูนปั้นสด”

เอกลักษณ์ของงานปูนปั้นสด อยู่ที่คุณสมบัติของปูนดำสูตรโบราณ ที่จะมีความเหนียวเนื่องจากมีเส้นใยและกาวหนังสัตว์ผสมอยู่ มีความแข็งแรงอันเกิดจากส่วนผสมของทราย และคุณสมบัติอันเป็นเอกลักษณ์ของงานปูนปั้นสดอีกประการหนึ่งคือ ความอ่อนตัวของเนื้อปูนดำสูตรโบราณ ที่จะช่วยให้สามารถปั้นเป็นลวดลายได้อย่างอ่อนช้อย โดยสามารถปั้นรายละเอียดที่มีขนาดเล็กได้อย่างสวยงาม ซึ่งสูตรการทำปูนดำสูตรโบราณในแต่ละภูมิภาคมีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น ดังนี้

ปูนตำภาคเหนือ นิยมใช้เส้นใยจากเปลือกต้นสาหร่ายหรือใช้กระดาศาเป็นหลัก รองลงมาเป็น เปลือกข่อยและฟางข้าว ส่วนกาวหรือตัวยึดจะนิยมน้ำมันทั้ง น้ำมันแแก้ว และยางรักหรือยางไม้ จากเทคนิคการผสมน้ำมันลงไปปูนตำนี้เองทำให้ข้างปั้นในพื้นที่ภาคเหนือ เรียกปูนตำชนิดนี้ว่า “ปูนน้ำมัน”

ปูนตำภาคอีสาน นิยมใช้เส้นใยจากพืช เช่น เปลือกต้นปอ เปลือกต้นป่าน เปลือกต้นข่อย ฟางข้าวและต้นกก ส่วนกาวหรือตัวยึดนิยมนิยมน้ำมันงาสัตว์ และข้าวเหนียว

ปูนตำภาคตะวันออก นิยมใช้เส้นใยจากพืช เช่น ฟางข้าว เปลือกข่อย เส้นใยสับปะรด ต้นกก สำหรับกาวหรือตัวยึดนิยมนิยมน้ำมันงา (น้ำอ้อยเคี้ยวให้เป็นของเหลวหนืด) กาวหนังสัตว์ และยางไม้

ปูนตำภาคกลาง นิยมใช้เส้นใยจากฟางข้าว เปลือกข่อย กก และหญ้า ส่วนกาวหรือตัวยึดนิยมนิยมน้ำมันงา (น้ำตาลโตนดเคี้ยวไฟจนข้นเหลว) และยางไม้

ปูนตำภาคใต้ นิยมใช้ฟางข้าว ต้นกกและเปลือกข่อย สำหรับกาวหรือตัวยึดนิยมนิยมน้ำมันงาเป็นหลัก นอกนั้นอาจเป็นอย่างอื่นผสมลงไปปูนตำ

ถึงแม้ส่วนผสมจะมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น แต่คุณสมบัติที่ได้มีความเหมือนกันอันเป็นเอกลักษณ์ของปูนตำสูตรโบราณ คือ ความเหนียวของเนื้อปูนที่สามารถนำมาปั้นตกแต่งรูปทรงได้ง่าย และเมื่อปั้นสำเร็จเป็นผลงานที่สมบูรณ์แล้วนั้นเนื้อปูนจะมีความแข็งแรง คงทนต่อสภาพดิน ฟ้า อากาศ และมีอายุการใช้งานที่ยาวนานนับหลายร้อยปี

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะเชิงช่าง และเทคนิค หรือขั้นตอน กระบวนการในงานปูนปั้นสด

ความพิเศษอันเป็นเอกลักษณ์ในการสร้างสรรค์งานปูนปั้น อยู่ที่ทักษะความชำนาญของช่างปั้น ที่สามารถปั้นปูนให้เกิดเป็นรูปทรงที่ต้องการได้อย่างฉับไว ต้องเป็นผู้มีความชำนาญจึงจะสามารถทำงานแข่งกับเวลาของปูนในขณะอ่อนตัวได้ทันเวลา เพราะเมื่อปูนถูกอากาศไม่นานก็จะเกิดการแข็งตัวไม่สามารถตกแต่งได้อีก ดังนั้นช่างปั้นจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีประสบการณ์และผ่านการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี จึงจะสามารถสร้างสรรค์งานออกมาได้เสร็จสมบูรณ์

องค์ประกอบที่จะช่วยให้ศิลปะปูนปั้นมีความสมบูรณ์ ขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่ใช้เป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเลือกใช้น้ำตาลสุทรโบราณที่จะช่วยให้ผลงานมีความแข็งแรง ทนทาน โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนการทำปูนตำสุทรโบราณ

• การเตรียมปูนสำหรับปั้น

1.1 เตรียมปูนขาวคือนำปูนขาวที่สะอาดไม่ปนเปื้อนมาผ่านตะแกรงละเอียดเพื่อเอาฝุ่นปูนขาวมาหมักน้ำแช่ไว้ประมาณ 10 - 15 วัน รินน้ำใส ๆ ตอนบนออก นำปูนขาวที่หมักไว้มาผึ่งให้แห้ง

1.2 เตรียมทรายละเอียดมาล้างน้ำเอาฝุ่นละอองออกให้หมด นำมาตากแห้ง

1.3 เตรียมเส้นใย เช่น กระจดาชสา ฟางข้าว นำมาฉีกเป็นฝอยละเอียด

1.4 เตรียมกาวหรือตัวยึด เช่น กาวหนังสัตว์ ยางไม้ หรือดงเม สารตั้งเม

• นำเอาปูนขาว ทราย เส้นใย และตัวปริมาณตามสัดส่วนตามสูตร (ปูนขาว 5 ส่วน ทราย 2 ส่วน เส้นใย 1 ส่วน และกาว 2 ส่วน) นำมาผสมคลุกให้เข้ากัน

• นำส่วนผสมเหล่านั้นมาตำหรือโขลกให้เข้ากันโดยจะต้องใช้เวลาตำจนเป็นเนื้อเดียวกัน มีความเหนียวไม่ติดมือ ทรงตัวได้ (ปั้นง่ายแล้วทรงตัวอยู่ได้)

• นำไปปั้นลวดลายตามที่ต้องการ ถ้าใช้ปูนไม่หมดก็จะนำไปเก็บรักษาไว้โดยฉีกไม่ให้อากาศเข้าออกได้ แล้วนำไปแช่น้ำไว้ ก็สามารถนำมาใช้ปั้นต่อไปได้อีก

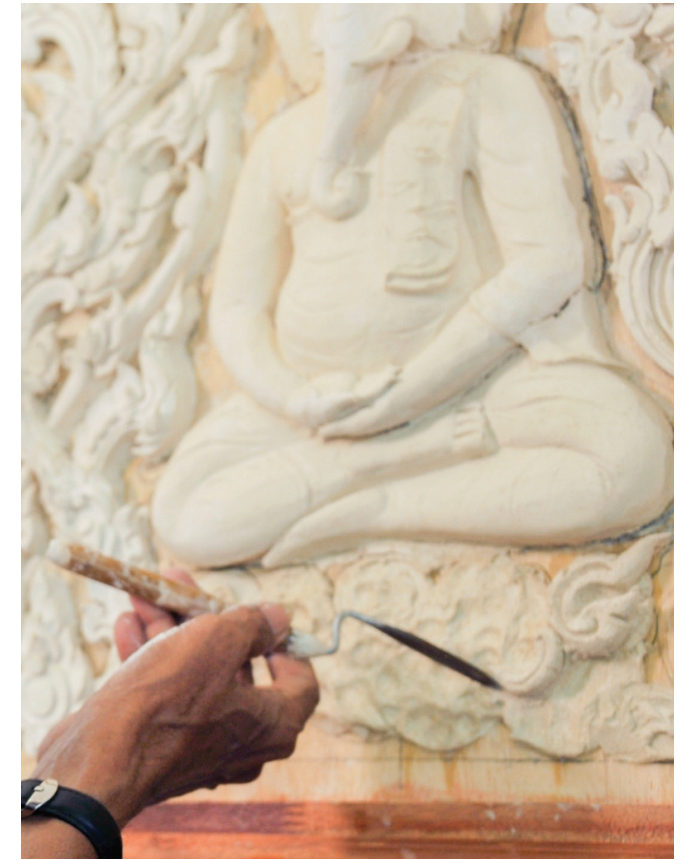

ขั้นตอนการปั้นปูน

- กำหนดแบบ โดยการออกแบบลวดลายที่จะทำการปั้น
- การเตรียมพื้นผิวในการปั้นปูน โดยจะต้องคำนึงถึงอย่างมาก เพื่อที่จะให้ลวดลายปูนปั้นเกิดความ คงทนถาวรถ้าเตรียมพื้นที่ไม่ดีพอแล้ว ปูนที่ปั้นมักจะหลุดร่วงแตกหักเสียหายได้

- การร่างเส้นและโคลนหุ่น เมื่อเตรียมพื้นผิวเพื่อจะใช้ปั้นปูนแล้ว นำเอาเหล็กแหลมหรือเกรียงขีดเป็นเส้นแบ่งลายไว้หยาบ ๆ เพื่อกำหนดว่าจะทำอะไรตรงไหนและอย่างไร หลังจากนั้นก็จะเอาปูนมาป้ายลงไป ในบริเวณที่กำหนดว่าจะต้องให้ลายปูนสูงขนาดเท่าใด ทำเช่นนี้ให้ทั่วผิวภาพ หรือเฉพาะบริเวณที่จะปั้นในส่วนนั้นๆ วิธีการเช่นนี้คือการโคลนหุ่นที่จะปั้น

- ดำเนินการปั้นให้เกิดเป็นลวดลายต่อจากที่ทำการโกลนหุ่นไว้แล้ว การปั้นช่วงนี้เป็นช่วงสำคัญ งานจะสวยหรือไม่ขึ้นอยู่กับทักษะฝีมือของช่างแต่ละคน
- การเก็บรายละเอียด โดยการตรวจสอบความบกพร่องและแก้ไขให้งานมีความสมบูรณ์

ศิลปะปูนปั้นสดที่มีคุณภาพ นอกเหนือจากวัดตูดิบที่ดีแล้ว ต้องอาศัยความสามารถและประสบการณ์ของช่างปั้น ที่สามารถรังสรรค์ผลงานออกมาได้อย่างสมบูรณ์ สมจริง มีความละเอียดอ่อนสวยงาม บางพื้นที่ช่างปั้นจะตกแต่งผลงานด้วยเทคนิคงานปิดทองประดับกระจกด้วย เป็นส่วนช่วยเสริมให้งานปูนปั้นโดดเด่นยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยปกป้องให้เนื้อปูนมีอายุยาวนานขึ้น เนื่องจากทองและกระจกจะเป็นสิ่งที่เคลือบเนื้อปูนไว้ไม่ให้โดนแดดและฝน เมื่อระยะเวลาผ่านไปส่งผลให้เนื้อปูนกลายเป็นหิน คงความสมบูรณ์ของงานปูนปั้นไว้ได้อย่างสมบูรณ์

นายสมชาย บุญประเสริฐ
ทายาทช่างศิลปหัตถกรรม 2559

ครูทองร่าง เอ็มโอบุญ
ครุศิลป์ของแผ่นดิน ปี 2553

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา ของงานปูนปั้นสด

การสืบสานงานศิลปะปูนปั้นในสมัยก่อนจะเริ่มที่วัด เนื่องจากวัดเป็นแหล่งที่มีงานศิลปะอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นงานศิลปะทางด้านพระพุทธศาสนา และวัดฝึกสอนวิชาต่าง ๆ การเรียนรู้จึงเริ่มจากพระ เมื่อวัดจะสร้างสิ่งใดพระจะเป็นผู้ลงมือเอง และพระผู้มีความสามารถจะสอนพระลูกวัด หรือว่าเด็กที่อยู่ในวัด หลังจากนั้นพระรุ่นใหม่ ๆ ก็จะมี ความสามารถเชิงช่าง จนกระทั่งเมื่อลาสิกขาบทออกมาก็จะมีความรู้ติดตัวมาด้วย

การเรียนรู้จากวัดแต่ละแห่งก็มีความแตกต่างกันไป เนื่องจากแต่ละวัดจะมีหลักสูตรหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะตัว เช่น วัดในจังหวัดเพชรบุรี จะโดดเด่นด้วยงานช่างปูนปั้น โดยงานปูนปั้นสดเมืองเพชรบุรี ได้รับการขนานนามว่าเป็นเมืองแห่งการทำงานศิลปะปูนปั้นที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นแตกต่างจากการทำศิลปะปูนปั้นแห่งอื่น ๆ ด้วยความที่เมืองเพชรบุรี เป็นดินแดนประวัติศาสตร์ที่ยังคงมีโบราณสถานและสถาปัตยกรรมโบราณมากมาย ช่างปั้นเมืองเพชรบุรีจึงมีต้นแบบในการสร้างสรรค์ปูนปั้นตามแบบอย่างโบราณได้อย่างงดงามและได้มีการสืบทอดส่งต่อกันมาจนเป็นงานศิลปะที่มีชื่อเสียงระดับโลกจนถึงปัจจุบันนี้

การสืบสานภูมิปัญญางานศิลปะปูนปั้นจะเป็นการถ่ายทอดกันเองภายในครอบครัว จากรุ่นสู่รุ่น ทำให้เทคนิคต่าง ๆ ถูกจำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่ม ส่งผลให้งานปูนปั้นในปัจจุบันไม่ได้รับความนิยมน้อยลงแพร่หลายเนื่องจากช่างรุ่นเก่าได้ล้มหายตายจากไปมาก ประกอบกับลูกหลาน คนรุ่นใหม่หันไปสนใจทำงานด้านอื่น ๆ ทำให้งานศิลปะปูนปั้นสดในปัจจุบันเหลือช่างที่ยังคงรังสรรค์ผลงานได้ตามแบบโบราณแท้จริงอยู่จำนวนไม่มากนัก

ช่างปั้นปูนเมืองเพชรบุรี เป็นกลุ่มช่างปั้นที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ เทคนิค กระบวนการทำงานศิลปะปูนปั้นตามแบบโบราณเอาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ในปัจจุบัน ซึ่งช่างส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในท้องถิ่นเมืองเพชรบุรี ที่ยังคงสร้างสรรค์งานอยู่อย่างต่อเนื่อง และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจโดยไม่หวังวิชา เพียงหวังให้ช่างรุ่นใหม่ได้มีโอกาสเรียนรู้ภูมิปัญญา และสืบสานงานแขนงนี้ต่อไปและไม่ละทิ้งงานศิลปะปูนปั้นสด อันเป็นหนึ่งในสกุลช่างแห่งเมืองเพชรบุรี ที่มีมาช้านาน และเพื่อไม่ให้สูญหายไปจากวิถีชีวิตของคนไทย

การถ่ายทอดส่งต่อภูมิปัญญาเพื่ออนุรักษ์สืบสาน และพัฒนาสร้างสรรค์ต่อยอดงานปูนปั้นสด

ศิลปะปูนปั้นสด ถูกถ่ายทอดส่งต่อภูมิปัญญากันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะกลุ่มช่างปั้นเมืองเพชรบุรี ที่ยังคงสืบสานภูมิปัญญาการทำปูนปั้นตามแบบโบราณไว้ได้อย่างสมบูรณ์ และก็มี การพัฒนางานศิลปะปูนปั้นในปัจจุบัน จะไม่เน้นรูปแบบตายตัว โดยช่างสามารถสร้างสรรค์งานจากอารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง ไม่ยึด กับแบบแผน และกฎเกณฑ์เหมือนดังเช่นในสมัยอดีต ดังนั้นงานศิลปะปูนปั้นจึงสามารถพลิกแพลงไปตามสติปัญญา และอารมณ์ความรู้สึกของช่างอย่างแท้จริง มีการพัฒนางานปูนปั้นด้วยการผสมผสานเทคนิคการแกะสลักไม้มาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้งานสมจริง โดยคำนึงถึงงานปั้นที่มีมิติ โดยใช้เทคนิคการปั้นลวดลายให้ยื่นออกมาจากผนังหน้าบ้าน และบางตอนก็มีการปั้นลายสอด สลับพันเกี่ยวกัน โดยใช้โครงลวดช่วยในการยึดเหนี่ยว ส่วนรูปแบบในการปั้นลายนั้น ในปัจจุบันงานศิลปะปูนปั้นได้พัฒนารูปแบบให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ด้วยการนำกระจก แก้ว หรืออัญมณี ต่างๆ มาประดับตกแต่งให้เกิดความงดงามยิ่งขึ้น

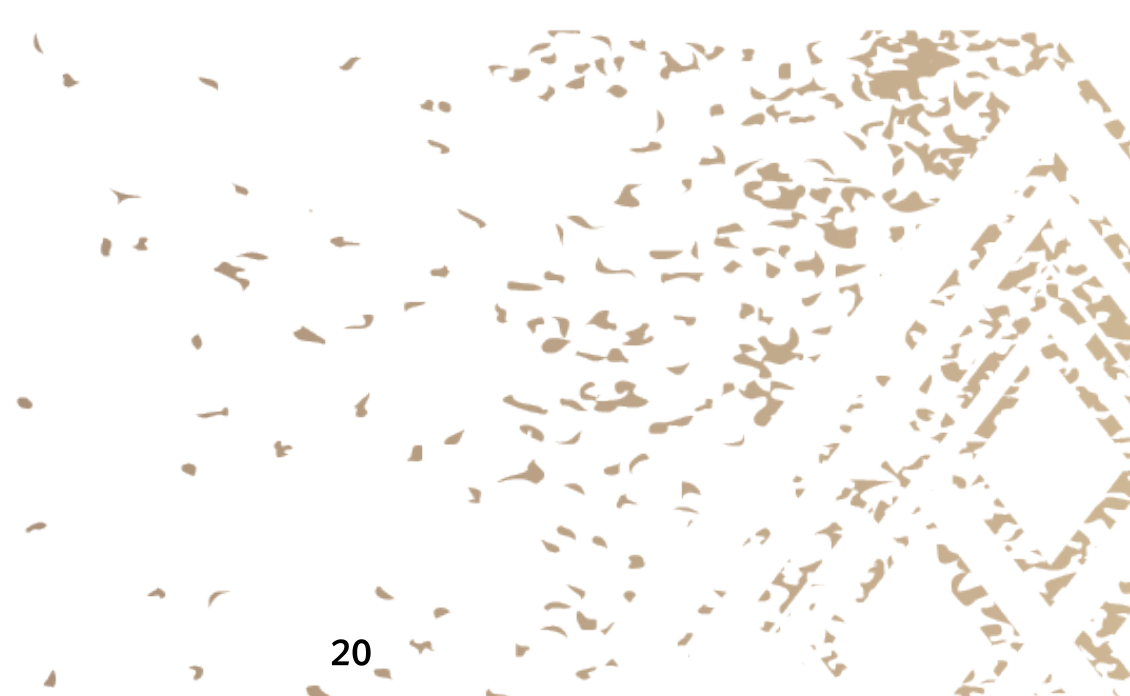

ครูทองร่วง เอ็มโษษฐ์
ครูศิป์ของแผ่นดิน ปี 2553

นายสมชาย บุญประเสริฐ
ทายาทช่างศิลปหัตถกรรม 2559

“ศิลปะปูนปั้น เป็นงานศิลปะที่คงทน ถาวร
และไม่มีวันตาย สามารถบอกเล่าประวัติศาสตร์
ความเป็นมาของชาติ ผ่านลวดลายบน
สถาปัตยกรรม วัดวาอาราม และสถานที่สำคัญ
ของชาติ .. หากลูกหลานมองเห็นคุณค่า และ
อนุรักษ์สืบสาน สิ่งดีงามเหล่านี้จะยังคงอยู่คู่
แผ่นดินไทยตลอดไป”

**ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ
ระหว่างประเทศ**
(องค์การมหาชน)

